

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De statu, & eius diuisione. Capvt XXX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

ditionis damnatus fuerit, magistratui detur custodiendus, & trigesima die torqueatur, vt confiteas, dicat, & adulteros liceat occidere: proditoris damnatus magistratui collegæ suo datus est custodiendus. Ille cum in adulterio deprehensum occidit, reus est conscientie. Hic enim & rationale est genus, in quo quaeritur, an hic conscius fuerit, an ille adulter: & legale, in quo quaeritur, an eum illi licuerit occidere, qui torqueri debuerat, vt confiteas dicere:

Alia diuisio causarum.

Perita à genere characteris, siue elocutionis.

CAPVT XXIX.

*Alia genera controuersiarum, quae publica di-
cuntur & earum quinque genera.*

Post hæc genera controuersiarum afferuntur etiam quinque, vt consideratur causa, ratione characteris, siue elocutionis, & modi agendi: sunt igitur ἠθικόν, παθητικόν, ἀποδιδι-
κτικόν, ἀποδιδι-
κτικόν, ἀποδιδι-
κτικόν.

Ethicum genus, in quo moralitas quædam id est, mores hominum considerantur, vt sunt comædiæ.

Patheticum genus, in quo motus est animi, & vis quædam, & impetus mentis, vt sunt tragædiæ, vt:

Indemnatos liberos liceat occidere, tres filios lege indemnatorum, in conspectu matris occidit: mater eodem gladio se interemit.

Reus est, quod causas mortis præstiterit.

Apodicticum, in quo pugna quaestionum est.

Peregrè proficiscens reliquit ad amicum certam frumenti mensuram. Ille in fame ciuitatis duplo precio frumentum vendidit: reuersus amicus contendit de lucro.

Diaporeticum, in quo addubitatio est, nec quicquam certi affertur, vt:

Cum duo fratres dissidentes contenderent armis, pater intercessit, vulneratus est, incertum à quo; quaerunt filij, à quo sit vulneratus: non dicentem accusant dementiae.

Mixtum, quod non ex vno genere compositum est: vt est hæc ipsa materia patris vulnerati: nam & patheticon est in fratrum congressione, & diaporeticon est à dubitatione patris.

De statu, & eius diuisione.

CAPVT XXX.

Reperitis generibus controuersiarum quaeritur status, quo consistit controuersia. Genera statuum sunt duo: rationale, & legale.

Interest inter rationales status, & legales: quod rationales rei alicuius vel facti habent quaestionem: legales autem legis, & iuris continent disceptationem.

Rationales status secundum Hermagoram sunt quatuor, coniectura, finis, qualitas, & translatio: sed translationem tantumdem accepimus legalem: quoniam nulla translatio, id est, præscriptio, sine lege potest esse.

Coniecturalis status, & eius variae species.

Coniecturalis status sex modis fit: aut quum de facto constat, & de persona non constat: aut quum de persona constat, & de facto non constat: aut quum de vtroque non constat: aut quum de sola voluntate fit quaestio: aut quum de re ipsa quaeritur: aut cum est antitagonica.

Quum de facto constat, & de persona non constat, vt, Cum abdicato filio, qui militabat, inuentus est pater telo filij sui occisus: reus est filius parricidij. Hic enim de facto constat, id est, occisum esse patrem, sed de persona non constat, quaeritur enim, an à filio sit occisus.

Quum de persona constat, & de facto non constat, vt: Luxuriosum filium pater abdicauit, abdicatus medicinae studuit; postea decumbenti patri dedit poculum, quod diceret sanitatis: pater in media portione; aut se venenum accepisse, filius residuum poculum bibit, & decessit pater, reus est filius parricidij. Hic enim de persona constat, quoniam filius poculum dedit: sed de facto non constat, qualem enim potionem dederit, vtrum veneni, an sanitatis, incertum est.

Quum de vtroque non constat, vt, luxuriosus pater non comparauit, reus est parricidij filij, Hic enim non constat, occisum esse patrem, etsi confiterit, incertum est, an à filio sit trucidatus.

Quum

Quum de voluntate queritur, vt, Luxuri- osus adolescens nocte a meretricis domo. ex- pulsus, cereum ardentem ante meretricis fo- res abiecit, domus arsit, arguit eum, vt resti- tuat. Hic enim, & de persona, & facto constat: sed tantummodo queritur, qua id fecerit vo- luntate.

Quum de re ipsa queritur, quando *πρὸς τὴν ἰδίαν*, quaestio est, non de facto aliquo: id est, eum queritur, an aliquid fuerit illud, de quo quaestio est, non an aliquid sit factum: repe- tetur a committente suo. pecuniam tanquam ereditam, negantem se debere, occidit, sed & se interfecit: repetunt pecuniam haeredes in- terfectoris, ab haeredibus pernegantis; illi co- tradicunt. Hic enim non de facto quaestio est, sed de eo, an pecunia ante illa sit credita.

Ἀντιμαρτυρία est mutata accusatio, id est, quum aliqui se inuicem accusant: vt vir for- tis habebat nouerca, habebat & in matrimonio captiuam: ambiguis signis obijt, accusant se inuicem veneficij nouerca, & captiua.

Finitiuus Status.

Finitiuus

status, & eius quinque species.

Finitiuus status sit, cum id, quod obijci- tur, non hoc esse contendimus est autem quintu- plex: aut quum simplex est quaestio, qua a- nasceuaistica, id est, reflexens dicitur: aut quum duplex actio est, siue comparatiua, qua Anti- othetica dicitur: aut quum duplex quaestio est, siue coniuncta: aut quum ex partibus defini- mus: aut quum est Antithetica.

Prima species, & eius quatuor, siue simplex.

Simplex definitio, quum vniam rem sim- pliciter definimus: vt naufragia ad publicanos pertinere, seu iusdum naufragi corpus eum or- namentis, ad litus expulsum arena obrutum est, id publicani eruerunt, rei sunt sepulchri violati. Hic enim simpliciter queritur, quid sit violare sepulchrum.

Secunda, duplex, & comparatiua.

Duplex actio, siue comparatiua, quum du- as res diuersas definiunt litigantes, vt, sacri- legus capite plectatur, fur quadruplum solu- tur: de templo quidam priuatam pecuniam sustulit, periturus ad poenam, offert quadruplum, quasi fur. Hic enim alter sacrilegium dicit esse commissum, & hoc de finit; alter furtum, & comparatione queritur, quid sit admissum, vtrum sacrilegium, an furtum.

Tertia du- plex con- iuncta.

Duplex quaestio, siue coniuncta, quum duas res, quas prima pars definit, eisdem aduersa- rius impugnat: vt, qui non initiatus sacra e- nunciauerit, capite plectatur, non initiatus

sacra vidit in somnijs, retulit ei, qui fuerat i- niarius: ille ait, haec sunt sacra: petitur ad pe- nam, & contradicitur. Hic enim queritur, quid sit iniarium esse, & quid sit renunciare.

Ex partibus definitio: quum vniam rem mul- tis partibus de finimus: vt, Qui obsidebantur ab hostibus, auxilia a finitimis conduxere, in itinere sunt auxilia, recessere hostes ab obsi- dione: petunt illi pactam mercedem: hi con- tradicunt. Hic enim queritur, quid sit auxili- um praestare, quod ex partibus de finimus, quod & decreuerunt, & quod miserunt, & quod hostes recesserunt.

Antithetica definitio: qua non tantum crim- en negamus, verum etiam commodum ali- quod asserimus. Commendatam sibi ab Ephe- bo chlamydem, defuncto eo, in monumentis maiorum ei posuit, accusatur a patre Ephebi sepulchri violati. Hic dicit sepulchrum a se non tantum non esse violatum, verum etiam esse & ornatum.

Quarta, cum non duo, aut plura ad definitionem rei, aut facti attribu- nentia queruntur.

Quinta spe- cies antithet- ica, qua sit ex pugna definitionu oppositaru.

Status qualitatis, & eius duplex species, absoluta, & assumptiua quot modis sit.

Status qualitatis duplicem constat esse spe- cie: Absolutam, qua factum absolute de- fenditur: Assumptiuam, qua rebus aliunde assumptis coloratur.

Absoluta species sta- tus qualita- tis sit duo- bus modis.

Absoluta qualitas duobus modis fit: facti qualitate, & iuris ratiocinatione.

Facti qualitas est, quum ostendimus factu, quo arguimur, non esse perniciosum, & idco naturali iure esse concessum, vt Damnato Mi- lone Cicero exclamauit, urbem Romam bo- nis ciuibus sedem esse non posse, reus est laesa Reipubl.

Iuris ratiocinatio fit quatuor modis, lege, more, secta, arte.

Legem, Indemnatos liberos liceat occidere: tres filios lege indemnatorum occidit, reus est vxori mala tractationis. Hic enim se dicit lege fecisse.

Morem, Mos apud Scythas fuit, vt sexagena- rij per pontem mitterentur. Seytha Athenis sexagenarium patrem per pontem deiecit, reus est patrie idij. Hic enim dicit se facta sua fecisse, vt hoc disputaret.

Arte,

Arte, Pictor naufragia pinxit, & publicè proposuit, nemo nauigat, reus est Reipub. læsa: necesse est, sua se arte defendat, quod pictores confueuerunt huiusmodi multa pingere, & publicè proponere.

Assumptiua qualitas constat, relatione, remotione, compensatione, uenia.

status quatuor partes, suo species Relatiuus status fit, quum reus culpam reuertit in eum, propter quem arguitur, ut, Miles in acie exclamauit, vincimur, occisus est ab Imperatore. Reus fit Imperator læsa Reipub. contradicit: dicit enim militem peccasse, & idèò occidi debuisse, quod hoc clamauerit.

Remotiuus duobus modis fit, quam aut in personam remouemus, aut in rem.

In personam, ut, Legatus intra trigessimum diem nauiget: legatus, non accepto à quæstore uatico, non nauigauit intra trigessimum diem, reus est malè gestæ legationis. hic enim remouet crimen malè gestæ legationis, quod uaticum non accepit.

In rem, ut, Missus est ad expugnandam hostium ciuitatem, inuenit illam lue laborare, reduxit exercitum; reus est læsæ Reipub.

Compensatiuus status fit duobus modis; cum aut delicto meritum comparamus, aut cum maiori incommodo consultum esse cõtendimus.

Delicto meritum comparatur, ut, Miles ex acie ad muros confugiebat; Imperator muros diruit, uictoriam reportauit, reus est læsæ Reip.

Maiori incommodo prospectum esse cõtendimus, ut, Tyrannidis tempore speciosum filium amico commendauit, uocauit ad se patrem eius tyrannus, & tormentis expressit, ubi erat filius: satellites misit ad amicum, amicum puerum occidit, tyrannus se necauit, amicum mater puer cædis accusat, adest ei pater. Hic enim dicit puerum maiori à se pudoris iniuria liberatum.

Venia omnis, aut purgatiua, aut deprecatiua.

Purgatiua quatuor modis fit, errore, casu, necessitate, obliuione.

Errore, ut Exulem intra fines deprehensum liceat occidere. Ex duobus geminis fratribus similibus alter exulabat, fratrem eius quidam, tanquam exulem occidit; reus est cædis. Hic enim se dicit errore fecisse.

Casu, dum uenatur, hastam inferam misit, hominem occidit, eo uulnere perijt, reus fit cædis. Hic enim dicit, se non uoluntate, sed casu fecisse.

Necessitate, Orator captus ab hostibus, laudes eorum scripsit, iubentibus his, & publicè recitauit: gratuito diuulsus est, ad suos reuersus læsa Reipub. accusatur. Hic enim dicit, se non uoluntate, sed necessitate fecisse.

Obliuione, Sacerdos omnibus Calendis sacerum non fecit, peritur ad pœnam. Hic enim aliter defendi non potest, nisi memoria sibi allegauerit excidisse.

De precatiua uenia: cum nulla potest esse defensio, sed eum, cui liceat ignoscere tantummodo deprecamur.

Hæc ille, quorum nonnulla sunt plerumque spinosa, & exilia: sed uisum est hoc antiquitatis monumentum non omittere, in cæteris liberiori cursu fluere oratio.

De tractatione statuum in specie, deque singulorum exemplis.

Ac primùm de coniecturali.

CAPVT XXXI.

IN coniecturali statu, ubi de facto non constat, duo maxime spectantur, uoluntas, & facultas: si enim & uoluerit, & potuerit reus, argumento est quod fecerit: sin contra, expedit se laqueis accusationis.

Ad uoluntatis significationem spectatur motus animi: Cupiditas, dolor, metus, uoluptas, uitiâ: in corpore ualorudo, forma, uires: in externis locus, tempus, modus, &c.

Hæc sunt fidei capita, per quæ orator ex-

Statu in ista parte
Primum, si cupidus fuerit, qui accusatur, dicitur, ut, Cæsar rapuit sponte Principatum, quod à puero flagrauit gloria, & habuit hos uersus in ore, quos ex Euripide uertit Cicero.

Si uolandum est ius, regnandi causa
Violandum est, in alijs rebus, pietatem colas.

Metus, ut Drances arguitur, quod eadem patiarit, facile negatur, quia, ut ait Virgilius:

Hæc mihi est frigida dextera bello.

Voluptas, ut Antonius citatur reus adulterij, expendatur uita eius à puero, quod Cicero facit Philipp. 2.

Dolor, ut Deianira occidit maritum, quid mirum: Zelotypiæ furore, doloreq; flagrans, à Seneca tragico sic exprimitur:

O quam